

Prinsdal skytebane, en botanisk kartlegging

Anders Thylén



BioFokus-notat 2012-16

BIO
FOKUS

Ekstrakt

Biofokus har på oppdrag for Oslo kommune Bymiljøetaten kartlagt botaniske naturverdier på Prinsdal skytebane. Det er registrert ti kjerneområder med verdifull flora samt tre områder med stort innslag av fremmede arter.

Nøkkelord

Oslo kommune
Prinsdal skytebane
Vegetasjon
Flora
Kjerneområder
Rødlistearter
Krusfrø
Marinøkkel
Svartelistearter

Omslag

Fukteng på skytebanen med standplass i bakgrunnen. Foto: Anders Thylén.

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-216-6

BioFokus-notat 2012-16

Tittel

Prinsdal skytebane, en botanisk kartlegging

Forfatter

Anders Thylén

Dato

17. september 2012

Antall sider

10 sider

Refereres som

Thylén, A. 2012. Prinsdal skytebane, en botanisk kartlegging. BioFokus-notat 2012-16. ISBN 978-82-8209-216-6. Stiftelsen BioFokus. Oslo

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgivere

Oslo kommune Bymiljøetaten

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra: <http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO
Telefon 22 95 85 98

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Bakgrunn

Etter nedleggelse av Prinsdal skytebane er det aktuelt med tiltak for å rydde opp i forurensning i bakken. Det er samtidig registrert en del naturverdier i området, spesielt i forhold til insekter og amfibier, og stort sett hele skytebaneområdet er kartlagt som en prioritert naturtype. BioFokus har fått i oppdrag fra Oslo kommune Bymiljøetaten å kartlegge botaniske naturverdier i området.

Metode

Arbeidet har omfattet kartlegging av:

- Vegetasjon (iht. Fremstad 1997) og flora.
- Kjerneområder for botaniske naturverdier (også med hensyn på betydning for sommerfugler).
- Levesteder for rødlistearter. Rødlistekategorier følger den nye utgaven av den norske rødlista (Kålås et al. 2010).
- Forekomster av svartlistearter iht. Fremmede arter i Norge - med norsk svartliste 2012 (Gederaas et al. 2012).

Feltarbeid ble gjennomført 08.08.2012.

Dette notatet gir ikke en fullstendig oversikt over hva som finnes av arter innenfor det undersøkte området. Derimot skal det gi et godt innblikk i hvilke botaniske naturkvaliteter området innehar.

Resultater

Områdebeskrivelse

Berggrunnen er fattig, og består i hovedsak av diorittisk til granittisk gneis. Området ligger under marin grense, og løsmassene utgjøres av et relativt tynt lag med marine avsetninger. I nord ved skytevallen samt i sør opp mot 300-metersmerket er det relativt grunnlendt mark og flekker med berg i dagen. Det går flere bekker gjennom området, og det er også flekker med bevegelig markvann og kildepreg.

Området har under skytebaneperioden hatt et åpent engpreg, men er nå under sterk gjengroing. Jordsmonn og markfuktighet varierer over små avstander og gir vegetasjonen et mosaikkpreg av ulike engtyper. Grovt kan en si at på grunnlendt mark i nord ved skytevallen forekommer frisk fattigeng av vanlig utforming (G4a iht. Fremstad 1997). Mindre arealer med sølvbunke-eng (G3) og mer ugrasspreget vegkant/skrotemarksvegetasjon (I2) forekommer også, og viser på gjengroing og generell menneskelig påvirkning. Sentralt og sør i området er vegetasjonen frisk eller fuktig, og her forekommer frisk næringsrik "natureng" (G13) dominert av hvitbladtistel, mjøddurt og stedvis av ballblom. På østsiden samt helt i sør finnes på mer grunnlendt mark areal med tørr, middels baserik eng (G7a). I fuktigere parter er det mosaikker mellom fuktig fattigeng

(G1) og fuktig middels næringsrik eng (G12). Et mindre dam/myrparti finnes i sør med intermedier myrvegetasjon (L). Helt i sør i skråningene opp mot 300-metersmerket dominerer fattig bergflatevegetasjon (F3c) sammen med foreløpig åpne former av bærlyng- og blåbærvegetasjon (tilsvarende bærlyngskog og blåbærskog (A2 og A4). I deler av engen er det sterkere gjengroingspreg med kratt av gråselje og ung løvsuksesjon med bjørk og selje.

I øst overtar skog. I de lavereliggende delene (på marine sedimenter) er det en ung - middelaldrende løvsuksesjon med osp, selje og hassel. Vegetasjonen er lågurtpreget med blåveis, teiebær, firblad og skogstorkenebb. Videre innover er det tett middelaldrende granskog (hogstklasse 3-4) med lite feltsjikt (men fortsatt lågurt). Terrenget går oppover på moreneunderlag og her er det barblandingsskog med blåbærvegetasjon. Skogarealene på marine sedimenter skal tidligere ha vært dyrket opp (Tore Burud pers. med.).

Kjerneområder og naturtyper

Mye av arealene på skytebanen har preg av gammel slåtteng. Historisk kan området ha vært både slått og beitet, men slått vurderes som mest hensiktsmessig hevdform for å ta vare på de forekommende artene og vegetasjonstypene. Slåtteng er en av fem naturtyper som så langt har fått status som utvalgt naturtype, og har dermed stor verdi og sterk beskyttelse i Naturmangfoldloven.

Av forekommende vegetasjonstyper vurderes spesielt ballblomeng og engtjæreblomeng å være i tilbakegang. Engvegetasjonen generelt og spesielt arter som blåknapp, rødknapp og hvitbladtistel har også stor betydning for den spesielle sommerfuglfaunaen i området. Mindre flekker med f.eks. mye hvitbladtistel finnes spredt over hele området. De arealer som har størst betydning som vegetasjonstyper og for insektsfaunaen er valgt ut som kjerneområder. Det er registrert ti botaniske kjerneområder, se kart på neste side.

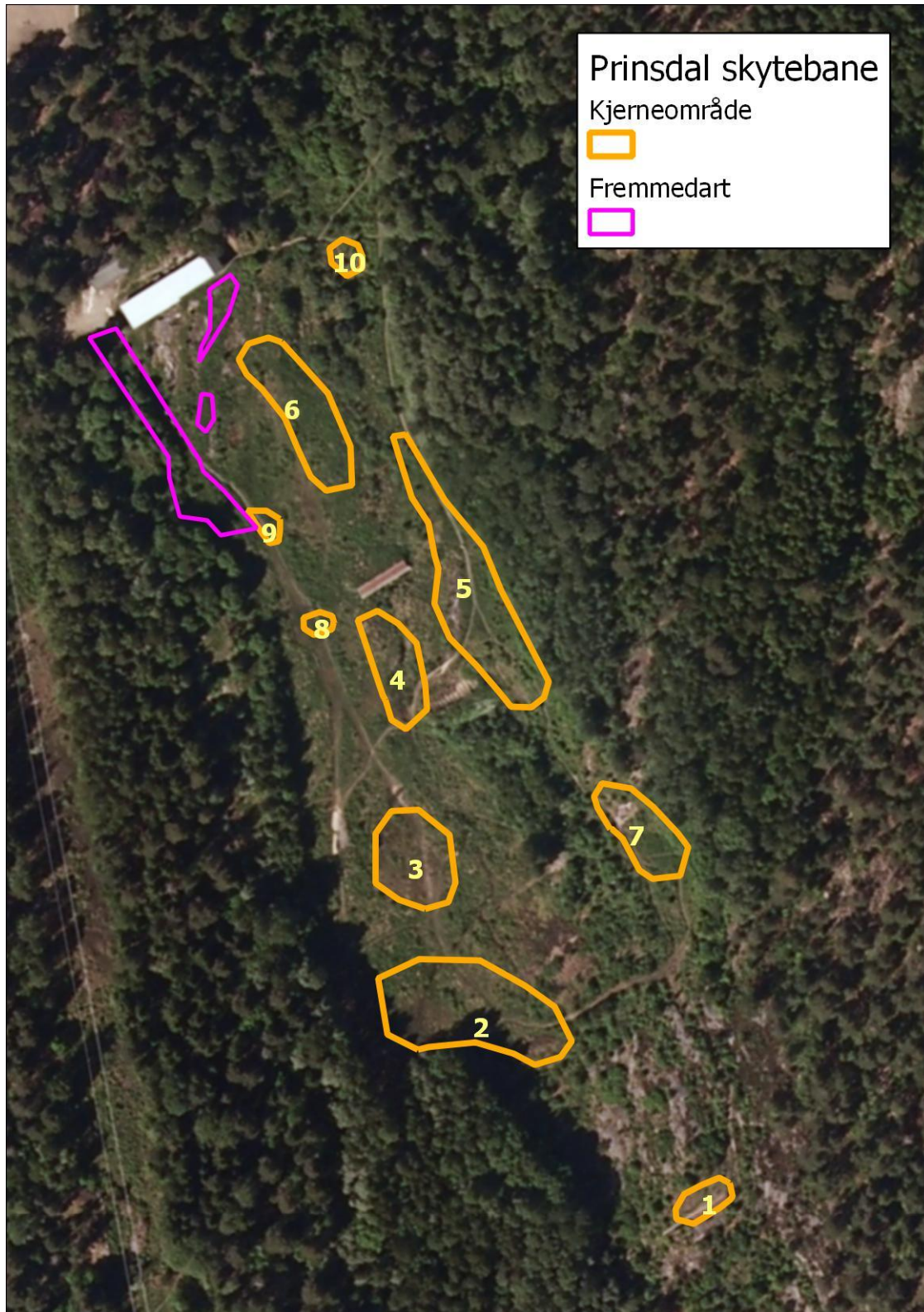
Kjerneområde 1:

Ved 300-metersmerket er det en liten tørreng som hovedsakelig ligger på sandige fyllmasser på selve vallen. Her finnes en (for lavlandet uvanlig) stor forekomst av marinøkkel (mer enn 100 skudd). I tillegg er det en lavvokst tørrengflora med bl.a. småengkall, engtjæreblom, øyentrøst, sølvmore, markjordbær, hårsveve og prestekrage. Forekomsten trues av gjengroing med einstape, røsslyng og unge skudd av furu. Marinøkkelforekomsten gjør dette området spesielt verdifullt.

Kjerneområde 2:

Dette området omfatter flere vegetasjonstyper knyttet til høy grunnvannstand. I sørøst (i bunn av skråningen) er det et kildeframspring av fattig utforming. Deler av bakken mangler feltsjikt, og her dominerer moser som pjuktjernmose og leirklo. Rundsileshår, engsnelle og slåttestarr vokser også her. I vest finnes en dam med myrvegetasjon i kantene, og her dominerer arter som skogsivaks,

myrhatt, mannasøtgras, fredløs, ulike starrarter og vassgro. Øst og nordøst for dammen er det frodig fukteng med hanekam, småengkall, åkersvinerot, grov nattfiol, blåtopp, ballblom m.m. De fleste forekommende arter er relativt vanlige, men spesielt hanekam, småengkall, nattfiol og ballblom vurderes som litt mer krevende. Dammen er et viktig funksjonsområde for amfibier.



Kart over Prinsdal skytebane med kjerneområder og forekomster av fremmede arter.

Kjerneområde 3, 8 og 9:

Langs hele vestsiden av skytebanen er det en svak østvendt skrånning. Flere steder er det bevegelig markvann og kildesig. Her dominerer lavvokst starr og siv, bl.a. kornstarr, bleikstarr, ryllsiv, trådsiv og paddesiv. Øyentrøst, hanekam og flikbrønslé forekommer også. Det er flekker uten feltsjikt, men med rikere bunnsjikt av moser. Område 3 er relativt stort og med godt utviklet flora, mens område 8 og 9 er mindre og med færre arter. Hanekam og kornstarr vurderes som noe krevende fuktengarter.

Kjerneområde 4:

Her er det relativt fuktig eng inntil en bekk, med lavvokst engflora av litt krevende arter som harerug, hanekam, kornstarr og småengkall. Det er svak helning fra nord mot sør, og stedvis trolig noe kildepåvirkning.



Naturtyper ved skytebanen. Venstre: Liten tørreng ved 300-metersmerket. Høyre: Kilde. Fotos: Anders Thylén.

Kjerneområde 5:

Dette er et relativt stort område med varierende engtyper. Store deler består av friske til fuktige enger av høgurttype, til dels i en tidlig gjengroingsfase, med mye hvitbladtistel, blåknapp, rødkløver, fuglevikke og skogstorkenebb. Den rødlistede arten krusfrø (NT) vokser også her. Noe kan karakteriseres som ballblom-eng med dominans av ballblom. Deler har mer grunnlendt mark og fjellknauser med tørrangepreg, også dette i tidlig fase av gjengroing. Her vokser mye rødknapp, hvitmaure, tiriltunge, smørbukk, hårsveve og stedvis engtjæreblom. Dette blomsterrike arealet har stor betydning for sommerfugler, bl.a. for liten bloddråpesvermer (rødlistet som VU).

Kjerneområde 6:

Dette området har til stor del samme preg som de friske delene av kjerneområde 5, med høgurteng dominert av hvitbladtistel, engknoppurt, sløke, blåknapp, stedvis med mjøddurt, krusfrø (NT) og ballblom.

Kjerneområde 7:

Et lite, men variert og rikt område. En liten bekk med fuktkanter og overrislet berg renner gjennom. Her vokser bl.a. mye knegras, blåknapp, kornstarr og en

del gulstarr. Sistnevnte indikerer relativt rike forhold. Mot sør er det en fukteng med mye ballblom, skogsivaks, myrtistel og mjødukt. Det er en del gjengroing fra kantene med einstape, trollhegg, osp og vier. Det er observert mange øyenstikkere her, og lokaliteten er trolig gunstig grunnet bekk og beskyttet lokalklima.

Kjerneområde 10:

Dette er et lite søkk inntil bekk nordøst i området. Det er sig av bevegelig markvann fra skogkanten i øst, og grunnen er dermed kildepåvirket.

Vegetasjonen er litt tettere enn i de andre kildesigene som er registrert, med bl.a. en del småfuru, gran og løvkraut tett innpå. Her vokser bl.a. blåkoll, krusfrø (NT), blåknapp, harestarr, hvitbladtistel, skogsnelle, hestehov og ulike siv-arter.



Spesielle arter ved skytebanen: Oppe venstre: Marinøkkel. Oppe høyre: Liten bloddråpesverner. Nede venstre: Ballblom. Nede høyre: Hanekam. Fotos: Anders Thylén.

Rødlistearter og andre spesielle funn

Eneste rødlistede karplante som er funnet i området er krusfrø, rødlistet som nær truet (NT). Krusfrø finnes i Norge kun på sørøstlandet. Arten er knyttet til fuktige beite- og slåtteenger, og har gått tilbake fordi leveområdene gror igjen. Marinøkkel sto tidligere på rødlisten (Kålås et al. 2006) som nær truet (NT), men ble fjernet fordi den har forholdsvis stabile forekomster i seterområder og fjellstrøk. I slåtte- og beitemarker i lavereliggende områder som Oslo og Akershus har arten imidlertid gått sterkt tilbake, og forekomsten .

For øvrig er forekommende arter ikke spesielt sjeldne. En del av artene er litt mer krevende ift. å være knyttet til: baserik grunn (gulstarr); godt hevdet fukteng (hanekam, harerug); frodige engtyper (ballblom, hvitbladtistel). Det er uvanlig å finne så store og til dels konsentrerte forekomster av ballblom, hanekam og viktige nektarplanter som blåknapp, rødknapp og hvitbladtistel i områdene sørøst for Oslo.

Fremmede arter

Det er til dels store forekomster av kanadagullris (svært høy risiko – SE iht. Gederaas 2012) og russekål (høy risiko – HI) nord og nordvest på skytebanen, det vil si nær standplass og innfarten til området samt i skogkanten i nordvest. De tre mest infiserte arealene er avtegnet i kartet ovenfor. Et fåtall småbusker av rynkerose (SE) finnes i delområdene mot sørvest og nordøst. I det vestre området vokser i tillegg noe pastinakk (SE, Bård Bredesen pers. med.), hvitsteinkløver (SE) og en busk sibirkornell (HI). I det sentrale området vokser en del ugrasklokke (potensielt høy risiko – PH) og ullborre (SE).

Oppsummering/konklusjon

Områdets fremste naturverdi ligger i forekomsten av den utvalgte naturtypen slåtteng og størrelsen av et blomsterrikt engareal og dets betydning for sommerfugler og andre insekter. Insektene bruker verts- og nektarplanter som finnes spredt over hele området. Ved eventuelle gravearbeider er det viktigste at det ikke graves over hele området, men at store arealer forblir intakt som blomstereng. De viktigste arealene med slåtteng er utfigurert som kjerneområder, og disse bør i minst mulig grad graves opp. Tørrenga med marinøkkel er liten og av stor naturverdi, og graving her bør unngås.

Selv om deler av skogen på østsiden er dominert av løvtrær og har lågurtpreg, så er den verken gammel eller rik nok til å ha naturtypeverdi (men er trolig den rikeste blåveislokaliteten lokalt i Hauketo/Prinsdal). Ved en evt utgraving bør litt grove hasselkratt samt flekker med lågurtvegetasjon spares i størst mulig grad.

Gjengroing er generelt en trussel mot artsmangfoldet i området. Akkurat nå i en tidlig fase av gjengroing har mange karplanter rikelige forekomster. Ytterligere gjengroing vil føre til at flere av disse på kortere eller lengre sikt forsvinner. Dette vil også ha negativ betydning for mangfoldet av insekter. Skjøtsel med krattrydding og slått vil være nødvendig for å opprettholde artsmangfoldet i

området. Fremmede arter er og en trussel, og det bør gjøres tiltak for å få de fjernet og for å unngå ytterligere spredning.

Referanser

Artsdatabanken og GBIF-Norge. 2012. Artskart.
<http://artskart.artsdatabanken.no/Default.aspx>

Artsdatabanken. 2012. Artsportalen. Database for rødlistede arter i Norge.
<http://www.artsportalen.artsdatabanken.no/>

Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisseting biologisk mangfold, rev. utg. DN-håndbok 13.

Direktoratet for Naturforvaltning. 2012. Naturbase.

Fremstad E, 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Kålås, J.A., Viken, Å, Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken. Norge.

Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red.) 2006. Norsk Rødliste 2006 – 2006 Norwegian Red List. Artsdatabanken, Norge.



BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisseting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/rapport.htm>
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/notat.htm>



Gaustadalléen 21
0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

ISSN 1893-2851
ISBN 978-82-8209-216-6

BioFokus-notat 2012-16